

TÜRK TOPLUMUNDA AİLE-ÇOCUK İLİŞKİLERİNE GENEL BİR BAKIŞ

TEZEL ŞAHİN, Fatma* -CEVHER, Fatma Nilgün**
TÜRKİYE/TURÇIYA

ÖZET

Aile sürekli bir gelişim ve değişim süreci içerisinde. Ekonomik koşulların zamanla değişmesi ve endüstrinin gelişmesi sonucu olarak geniş ve ataerkil aile yerini günümüzde modern demokratik aile almıştır. Beşeri kültürün bir parçasını teşkil eden Türk Kültür sistemi içinde Türk ailesinin de bu değişim sürecine tabi olduğu bir gerçektir. Türkiye’de aile yapısına bakıldığında geleneksel büyük aileden, çağdaş küçük aile ve tek ebeveynli ailelere kadar çeşitlenen farklı aile yapıları görülebilmektedir.

Aile yapısındaki bu değişime bağlı olarak, aile-çocuk ilişkileri ve anne-babanın çocuk yetiştirme tutumlarında da geçmişten günümüze farklılıklar olduğu dikkat çekmektedir. Çocuğun her yönüyle en iyi şekilde yetiştirilmesine özen göstermek anne-babaların en büyük sorumluluğudur. Anne-babaların bu sorumluluğu yerine getirebilmeleri, büyük ölçüde çocuk yetiştirmeye yönelik olumlu tutumlar geliştirmelerine bağlıdır. Anne-baba ve çocuk ilişkileri aslında oldukça karmaşık bir yapı sergiler. Sağlıklı anne-baba-çocuk ilişkileri sağlıklı kişiliklerin oluşmasında önemli bir etken olarak ortaya çıkmaktadır. Anne-baba ve çocuk arasındaki ilişkiler çocuğun mevcut davranışlarını etkilemenin yanı sıra gelecekteki davranışlarının belirlenmesinde de önemli bir etkidir. Anne-baba-çocuk ilişkisi temelde anne ve babanın çocuğa yönelik tutumlarına bağlıdır. Bu tutumlar aileden aileye ya da kültürden kültüre farklılık göstermekle beraber, çocuk üzerindeki etkileri bakımından tüm toplumlarda benzerlik göstermektedir.

Bu çalışmada, değişen toplum süreci içerisinde aile-çocuk ilişkileri ve anne-babanın çocuk yetiştirme tutumlarının çocuklar üzerindeki etkilerine ilişkin çalışmalar incelenerek ilgili literatüre katkı sağlamak ve sağlıklı bireylerin sağlıklı aileleri, sağlıklı ailelerin de sağlıklı toplumları oluşturabileceği gerçeğini vurgulamak amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Aile-çocuk ilişkileri, anne-baba tutumu.

* Yrd. Doç. Dr., Gazi Üniversitesi, Meslekî Eğitim Fakültesi, Çocuk Gelişimi Eğitimi Bölümü. Beşevler/Ankara-TÜRKİYE. e-posta: tsahin@gazi.edu.tr

** Arş. Gör. Uzm. Dr., Gazi Üniversitesi, Meslekî Eğitim Fakültesi, Çocuk Gelişimi Eğitimi Bölümü. Beşevler/Ankara-TÜRKİYE.. e-posta: ncevher@hotmail.com

ABSTRACT

A General Review of Family-Child Relations at Turkish Society

Family is in a continual process of development and changing. As a result of changes at economical conditions and the change at industry, a large and patriarchal family was replaced by a modern democratic family. Within the system of Turkish Culture, consisting a part of human culture, it is obvious that Turkish family is within this process of change as well. Considering the family structure in Turkey, various structures of families, ranging from large family to modern small family and to one parent family are encountered.

Depending on this change at the structure of family, it is certain that there have been some differences at the relations of family and child and at the attitudes of raising children by parents. Paying attention for raising children with all its aspects is the responsibility of parents. The fact that parents are able to fulfill this responsibility depends largely on their developing attitudes towards raising children. In fact, the relationship between parents and child covers a complex structure. A healthy relation of parents and child reveals as a significant factor at the creation of healthy personalities. The relationship between parents and child is an important factor for the determination of his future behaviors as well as it affects the current behaviors of the child. The relation of father-mother and child basically depends on the attitudes of parents towards the child. While these attitudes vary from one family to another or from one culture to another, they are almost the same in all the society in terms of its effects on child.

In this study, it was aimed to examine the studies over relations of family and child within the process of a changing society and the attitudes of parents in raising children on their children and to contribute to the literature and stress the fact that healthy individuals consist healthy families and healthy families consist healthy communities.

Key Words: Relations of family and child, parent attitude.

Çocuğun dünyaya gözlerini açtığı andan itibaren yaşamının en önemli dönemlerini birlikte geçirdiği ortam, aile ortamıdır. Çocuk ilk deneyimlerini bu ortamda edinir; ailesiyle kurduğu iletişimle, öncelikle, bir birey olarak kendini tanır. Eğer onunla sağlıklı ilişkiler kurulursa çocuğun kendi benliğine yönelik algısı da sağlıklı olacaktır. Ayrıca kurulan iletişimle çocuk, çevresindeki insanları tanımaya ve onlara karşı güven oluşturmaya başlar. Bu güvenle devam eden iletişimle çocuk, yaşadığı toplumun sosyo-kültürel özelliklerini benimser; toplum kurallarını öğrenir. Böylece çocuğun toplum içinde diğer bireylerle kuracağı iletişimin de temelleri atılır.

Aile ortamı içinde kendine değer verildiğini hisseden, ihtiyaçları karşılanan, attığı olumlu adımlarda desteklenen ve yanlış davranışları konuşularak

düşünmesi sağlanan çocuklar, toplumsal hayata kolay uyum sağlayacaktır. Böylece çocuk, ailenin temelini oluşturduğu toplumun ilerlemesine yardımcı bir unsur olarak yaşamına devam edecektir. Başka bir ifadeyle, aile ile sağlıklı iletişim, çocuğun öncelikle kendine, daha sonra da yaşadığı dünyaya faydalı bir birey olmasını sağlayacaktır.

Çünkü aile, içinde bulunduğu kültürün bir parçasıdır ve içinde bulunduğu toplumun her durumundan etkilenerek onun tüm değerlerini nesilden nesile geçirecektir (Gürler, 2005: 52).

Aile kurumuna tarihsel süreç içerisinde hemen hemen bütün toplumlarca önem verilmiştir. Toplum değerlerinin en çok korunduğu geleneksel kurum olarak aile, dengeyi sağlayıcı roller üstlenmiştir. Fakat zaman içerisinde sanayileşmenin gelişmesi ve teknolojideki yenilikler topluma ve aileye de yansımıştır. Toplumsal yapının değişmesi, tarım toplumundan endüstri toplumuna giden süreçte ailenin öncelikle çekirdek aile hâline gelişi ve ailenin otorite yapısı üzerinde etkili olmuştur (Yağbasan ve İmik, 2006; Haktanır ve Diğerleri, 1999; Özgüven, 2001). Bu değişim süreci bizim toplumumuzda da aile yapısını etkilemiştir. Toplumumuzda artık, geleneksel büyük aileden, çağdaş küçük aile ve tek ebeveynli ailelere kadar çeşitlenen farklı aile yapıları görülebilmektedir. Bu farklı aile yapılarına bağlı olarak ise, aile bireylerinin çocukla iletişimi, çocuğa karşı tutumları ve çocuğa verdiği değer açısından geçmişten günümüze birtakım değişikliklerin yaşandığı görülmektedir.

Geleneksel toplumda çocuklar korkutularak, sindirilerek, gerektikçe dövülerek büyütülmekte; merakları, özgür davranışları engellenmekteydi. Büyük yaramazlıklarda babayla korkutulur; babalar ise çocuklarla yüz göz olmazlar, sevgilerini göstermekten kaçınırlardı (Yörükoğlu, 1992). Bununla birlikte, çocuktan uysallık, söz dinleme, usluluk, mahcubiyet gibi özellikler beklenmekteydi.

Geçmişte toplumumuzda aileye yönelik yapılan çalışmalar göstermiştir ki özellikle geleneksel aile yapılarında, fiziksel cezalandırma yöntemleri sıklıkla uygulanmaktadır. Ayrıca, çocukla konuşarak onu ikna etmek, muhakeme yapmak, çocuğa doğruyu yanlış anlatmak, az sayıda ana-babanın başvurduğu bir yol olarak görülmüştür (Kağıtçıbaşı, 1989: 201; Kağıtçıbaşı, 1996).

Günümüzde ise çekirdek aile olmanın getirdiği bir sorun olarak, ana-baba ile çocukları arasında iletişim eksikliği ve kuşaklar arası boşluk çatışmalara neden olmakta, çocuklarla ana-babalar, özellikle ergen ve gençlerle erişkinler arasında uzaklaşmalar gözlenmektedir (Özgüven, 2001: 13). Buna karşılık, anne-babaların çocuklarıyla yaşadıkları problemleri dayak ve sözlü şiddetten ziyade, onlarla konuşarak ve ılımlı bir şekilde çözmeye çalıştıkları görülmektedir. Çopur ve Diğerlerinin (2007) gerçekleştirdiği araştırma, çocuklarıyla yaşadıkları çatışmaları çözümlenmeye yönelik olarak annelerin çocuklarına kızıp bağırana oranla büyük bir yüzdesinin konuyla ilgili çocuklarıyla konuşup tartıştığını ortaya çıkarmıştır. Ayrıca anneler arasında çocuklarıyla olan

çatışmanın önlenmesi için diyalog kurulması, iyi iletişim sağlanması gerektiğini belirtenlerin yüksek oranda olduğu saptanmıştır.

Son yıllarda yapılan çalışmalar ailenin çocukla iletişimin kalitesinin çocuğun kişilik ve sosyal gelişimi açısından önemini vurgulamaya başlamıştır. Aile içinde kurulan iletişimin çocuğa model olduğu ve onun daha sonraki yaşantılarına da önemli ölçüde etkilediği dikkat çekmiştir. Çağdaş anne-baba-çocuk iletişimine getirilen yeni bir yaklaşım olarak empati önem kazanmaya başlamıştır. Sosyalleşme süreci içinde özellikle annenin davranışlarının çocuktaki empatik becerinin gelişiminde önemli bir yerinin olduğu belirtilmektedir (Akyol, 2005: 12; Körükçü ve Aral, 2005)

Körükçü ve Aral'ın (2005), altı yaş grubundaki çocukların annelerinin empatik becerilerinin incelediği araştırmada; annelerin empatik becerilerinin çocukların cinsiyetlerine, doğum sıralarına, anaokuluna devam süresine ve annenin öğrenim durumuna göre farklılaşmadığı belirlenmiştir. oğuz (2006) tarafından yapılan araştırmada ise, öğrenim düzeyinin annelerin ve babaların empatik beceri puanları üzerinde anlamlı farklılık yarattığı bulunmuştur. Buna göre öğrenim düzeyi arttıkça empati becerilerinin yükseldiği saptanmıştır. Ayrıca annelerin empatik beceri düzeyleri ile babaların empatik beceri düzeyleri arasında önemli bir ilişkinin olmadığı belirlenmiştir.

Yapılan bu çalışmalar göstermektedir ki, artık günümüzde anne-babaların öğrenim durumunun yükselmesiyle de beraber empatinin iletişimi kolaylaştırma özelliği aileler tarafından kabul görmeye başlamış ve bu tutum da çocuklarıyla olan ilişkilerine yansımıştır.

Anne-baba-çocuk iletişiminde görülen bu olumlu değişmelerin sebeplerinden biri de, artık anne-babaların çocuk gelişimi eğitiminin önemini kavraması ve ailelerin bu konuda daha çok bilgi ve yeterliliğe ihtiyaç duymasıdır. Öztürk (2006) aileler ile yaptığı araştırmasında, ailelere üç gün boyunca programlı bir "aile içi iletişim eğitimi" vermiştir. Eğitim programı sonunda ailelerin, çocuklarıyla iletişimlerinde, eğitime katılmayan ailelere oranla daha yüksek puan aldıkları saptanmıştır.

Özdemir (1991), yaptığı çalışmada Anne-Çocuk Eğitim Programı'nın anneler üzerindeki etkilerini incelemiştir. 2 yıllık anne eğitim programı sonrası, programa katılan annelerin çocuklarıyla ilişkilerinde farklılık gösterdikleri, onlarla daha çok konuştukları ve disiplinde cezalandırmadan çok neyin doğru olduğunu açıkladıkları görülmüştür.

Toplumumuzda yaşanan ekonomik değişmeler de alt ve üst sosyo-ekonomik düzey aileler arasında birtakım farklılıklar oluşturmaktadır. Kağıtçıbaşı ve Diğerleri (2001), düşük gelirli Türk anne ve çocuklarda erken müdahalenin etkilerini incelemiştir. HIPPY Türkçe uyarlaması ve Mother Enrichment Programı'nın 4 yıl boyunca uygulanmasından sonra eğitim gören anne ve babaların çocuklarıyla daha uyumlu, anlayış ve iş birliği içerisinde oldukları,

fiziksel ceza kullanımlarının daha az olduğu bulunmuştur. Genel aile ilişkileri ve aile yakınlığının daha yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir.

Genez-Muluk (2004) alt ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerin aile yapılarını ve anne-çocuk ilişkilerini incelemiştir. Çalışma sonunda üst sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerin, alt sosyo-ekonomik düzeydeki ailelere göre, aile yapılarını ve anne-çocuk ilişkisini daha olumlu değerlendirdikleri bulunmuştur. Bu değerlendirmeye göre, üst sosyo-ekonomik düzeydeki annelerin açık iletişim, bağlılık ve iş birliği becerilerini daha çok gösterdiği belirlenmiştir.

Çakıcı (2006), alt ve üst sosyoekonomik düzeydeki 6 yaş grubunda çocuğa sahip ailelerin aile işlevlerini, anne-çocuk ilişkilerini ve aile işlevlerinin anne-çocuk ilişkilerine etkilerini incelemek amacı ile bir çalışma yapmıştır. Aile işlevlerinde, sosyo-ekonomik düzeyin belirleyici bir etken olduğu bulunmuştur. Buna göre, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, davranış kontrolü ve genel fonksiyonlar boyutları açısından üst sosyoekonomik düzeydeki ailelerin; problem çözme ve gereken ilgiyi gösterme boyutları açısından ise alt sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerin daha sağlıklı işlevler gösterdikleri belirlenmiştir. Anne-çocuk ilişkisine bakıldığında, annelerin yaşları, meslek grupları ve çocukların cinsiyetlerinin anne-çocuk ilişkilerini etkilemediği; sadece annenin öğrenim durumunun anne-çocuk ilişkisinde etkili olduğunu ortaya koymuştur. Öğrenim durumları yükseldikçe çocuklarıyla olan ilişkileri de daha olumlu olmaktadır.

Aile ilişkilerine yönelik son yıllarda yapılan bir araştırma da Cerit (2007) tarafından gerçekleştirilmiştir. Cerit'in (2007) ergenlerin aile içi ilişkilerine yönelik algılarını incelediği araştırmasının sonunda erkeklerin kızlara göre problem çözüme daha başarılı oldukları ve 1 kardeş olanların daha rahat problemlerin üstesinden geldikleri belirlenmiştir. 15 yaşını doldurmuş olan ergenlerin daha rahat iletişim kurdukları ve duygularını daha rahat ifade ettikleri saptanmıştır. Ayrıca anneleri okur-yazar ya da ilkökul mezunu olan ergenlerin iletişim kurmada daha başarılı oldukları, anneleri lise ya da dengi okul mezunu olanların ise duygularını daha rahat ifade edebildikleri bulunmuştur. İlk çocuk olanların genel işlevlerde daha başarılı oldukları görülmüştür. Problemleri çözme ve iletişim kurmada ergenler ve anneleri arasında anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır.

Bu çalışma, aile ilişkilerinde sosyo-ekonomik düzey açısından farklılıkların azalmaya başladığını gösterebilir.

Uluğtekin'in (1977) tarafından gerçekleştirilen "Çocuk Yetiştirme Yöntemleri Açısından Anne-Baba Çocuk İlişkileri" konulu araştırma sonunda annenin reddediciliği arttıkça, çocukların anti sosyal ve saldırganlık davranışlarının arttığı; annenin kısıtlayıcı davranışları arttıkça, erkek çocuklardaki yansıtılmış ve kendine dönük saldırganlığın arttığı belirlenmiştir. Buna karşılık, babanın davranışlarıyla çocukların davranışları arasında hiçbir anlamlı ilişki olmadığı belirlenmiştir. Bu araştırma bulguları aynı zamanda,

geçmişte baba-çocuk ilişkisinin oldukça sınırlı düzeyde olduğunun bir göstergesi olarak düşünülebilir.

Fakat, ailelerin küçülüp, çekirdek bir yapıya bürünmesiyle, aile içindeki sorumluluklar da değişmeye başlamıştır. Özellikle annenin çalışma hayatındaki yeri ve gereksinimi arttıkça, çocukla tek ilgilenen anne iken, babalar da çocuklarıyla daha fazla ilgilenmeye, bakımından eğitimine kadar daha fazla önem vermeye başlamıştır (Güngörmüş, 2001: 245).

Daha önceleri aile-çocuk ilişkilerine yönelik çalışmalarda anne ile olan ilişkiler daha ön plana çıkmakta ve annenin önemi vurgulanmaktayken, günümüzde babanın çocuğun gelişiminde çok önemli bir rolünün olduğu benimsenmeye başlamış; babaların çocukların eğitimleriyle daha fazla ilgilenmeleri, ailedeki baba-çocuk ilişkisinin niteliğini de arttırmıştır. Bunun sonucu olarak, baba ile olan ilişkilere yönelik araştırmalar da artmıştır. Tezel-Şahin (1998), 5-6 yaş grubu çocuğu olan babalarla yaptığı deneysel çalışmasında, babalar üzerinde destekleyici eğitim programının etkisini incelemiştir. Eğitim verilen babaların, çocuklarıyla olan iletişimlerinde, çocuğun gelişim özelliklerini tanımada, çocuğu tanımada, çocuk ile oyun oynama davranışlarında ve çocuklarına kitap okumada eğitim verilmeyen babalara göre, daha etkin olduğunu belirtmiştir.

Çocukla iletişimde olduğu gibi, çocuk yetiştirme tutumları da toplumdan topluma değişmekte, ayrıca o toplumdaki aileler arasında da farklılıklar gösterebilmektedir. Farklı sosyal sınıflara ait ebeveynler farklı çocuk yetiştirme tutumları, farklı ödül ve ceza anlayışı ile çocuklarını yetiştirmektedirler (Gürler, 2005: 60).

Aynı şekilde Yörükoğlu da (1992) bir toplumun yaşam biçiminin, o toplumdaki çocuk yetiştirme anlayışını ve yöntemlerini belirlediğini ifade etmiştir.

Toplumumuz, birçok düşünürün belirttiği gibi, geleneksel topluluklardan sanayi toplumuna doğru yönelmiş, bir geçiş toplumdur. 1980'li yıllarda yapılan araştırmalar, aile yapımızın, hem çekirdek hem de geleneksel aile niteliğini taşıdığını ortaya koymuştur. Özellikle aile kompozisyonuna bakıldığında, hem kentte hem de kırsal kesimlerde, aile yapılarımızın büyük bir çoğunlukla çekirdek aile özelliğine sahip olduğu görülmektedir. Buna karşılık, aile içi ilişkiler göz önüne alındığında, geleneksel değer sistemlerinin egemen olması dolayısıyla, aile yapılarımızın daha çok geleneksel aile görünümünü yansıttıkları anlaşılmaktadır (Sayın, 1987).

Ülkemizde yapılan pek çok araştırma çocuklara karşı güç kullanmaya dayanan sıkı düzen türünün, başka deyişle dayağın çok yaygın olduğunu göstermektedir (Ulusavaş, 1990: 143).

Üstün'ün (1989) 5-11 yaş grubundaki çocukların anne-babalarının otoritelerini algılama farklılıklarını incelediği araştırmasında, çocukların, engelleyici ve aktif otorite grubunda ele alınan anne-babalarının koyduğu

kurallara uymanın doğru olduğu görüşünde birleştikleri, küçük yaşlarda evde otorite olarak anneyi, daha büyük yaşlarda ise hem anne hem de babayı seçtikleri, tek başına otorite olarak babayı kabul etmedikleri, otoritenin varlığını kabul etmeyi seçtikleri ve nedenini düşünmeden otoritenin kuralı ne ise ona uymayı seçtikleri bulunmuştur.

Aile dışı kurumlar, aile üyelerini daha fazla etkilemektedir. Örneğin, “akran grubu” çocukları daha çok etkilemektedir. Demokratik değerlerin gelişmesi de hâkimiyet ve otorite durumlarını değiştirmektedir (Özgüven, 2001: 17).

Hortaçsu ve Diğerleri (1991), Türk ergenlerin aile ve arkadaşlarıyla olan ilişkilerini etkileyen faktörleri incelemiştir. Türk ergenlerde batı örneğine paralel olarak yaşın artmasıyla birlikte aile ile olan yakınlığın azaldığını bulmuşlardır. Bununla birlikte, batılı ailelerle karşılaştırıldığında, Türk ailelerin kontrolünün daha fazla olması dikkat çekmiştir. Ayrıca Türk ailelerde çocukların babalarla ilişkilerinin daha az olduğu aile içinde annenin rolünün çok daha fazla olduğunu saptamışlardır.

Toplumumuzun hâlâ önemli bir çoğunluğunu oluşturan kırsal kesimde yaşayan aileler, geleneksel değer yargılarını sürdürmektedir. Geleneksel değer yargıları, tutumların sosyo-ekonomik şartların gereklerine göre değil, geleneklere göre belirlendiğini ifade etmek için kullanılmaktadır. Geleneksel değerlerin etkisinin sürdürüldüğü çevrelerde geliştirilen tutumların değişmeye karşı direnç gösterdiği ifade edilmektedir (Kulaksızoğlu, 1989: 72).

Yapılan araştırmalarda, çocuk üzerindeki denetimin kırsal kesimden kente doğru gittikçe azaldığı, kentteki ailelerin çocuk isteğinin ve gelecekte çocuklardan beklentilerinin de kırsal kesime göre daha az olduğu gözlenmektedir. Ayrıca kırsal kesimden kente geçişte anneler ve kızlar cinsel rollerle ilgili değişkenlerde farklılık göstermemektedirler. Bu hem kızların anneleriyle özdeşleşmelerini hem de daha önemli olarak cinsel rollerin kuşaktan kuşağa sürüp gitmekte olduğunu göstermektedir. Aynı bulgu kızları erkeklerden daha gelenekçi olmaya iten aile ve toplum baskısını da yansıtmaktadır (Ulusavaş, 1990: 137).

Güneysu'nun (1982) yaptığı çalışma sonunda, alt sosyo-ekonomik düzeydeki çocukların, anne babaları tarafından daha az sevildikleri ve daha çok cezalandırıldıklarını düşündükleri görülmüştür. Anne ve babaların eğitim düzeyi yükseldikçe çocukların anneleri tarafından daha az sevildiklerini algıladıkları belirlenmiştir. Anne-babaların, erkek çocuklarından beklentilerinin daha yüksek olduğu ve bu nedenle de erkek çocukların daha fazla cezalandırıldıkları saptanmıştır.

Bilir ve diğerlerinin (1991) gerçekleştirdiği araştırma çocuklara fiziksel ceza uygulama sıklığının anne yaşı, annenin çalışma durumu, çocuk yaşı, cinsiyeti ve ailedeki çocuk sayısı gibi değişkenlere bağlı olarak incelendiği araştırmada yapılan istatistiksel değerlendirmeler sonunda şu sonuçlar elde edilmiştir; çocuklara fiziksel ceza verme durumunun cinsiyetler arası farkı incelendiğinde,

kızların ve erkeklerin çoğunlukta ve birbirlerine yakın oranlarda fiziksel ceza aldıkları bulunmuştur.

Mızrakçı (1994), çalışmasında; bilgi düzeyi arttıkça, yetkin çocuk yetiştirme tutumuna olan eğilimde artış olduğu sonucuna varmıştır. Ayrıca babaların daha çok gördükleri, bildikleri ve var olan inançları doğrultusunda çocuklara yaklaştıkları; annelerin ise bu konuda daha çok okudukları, yenilikleri izledikleri ve bunlara uymaya çalıştıkları belirtilmiştir.

Sümer ve Güngör (1999) tarafından yapılan çalışmada, anne babadan algılanan kabul/ilgi ve sıkı denetim/kontrol boyutları karşılaştırılmış; gençlerin annelerini, babalarından daha kabul edici-ilgi gösterici ve daha denetleyici ve kontrol edici buldukları belirtilmiştir.

Şendoğdu'nun (2000) yaptığı çalışma sonunda da annelerin eğitim düzeyi düştükçe, annelerin çocuklarına karşı daha fazla baskı uyguladığı ve katı bir disiplin tutumu sergilediği görülmüştür.

Anne-babaların eğitim düzeylerinin yükselmeye başlaması, gelişen teknolojiyle birlikte bilgiye daha kolay erişebilir olmaları, bilgi paylaşımının daha da artması, onların çocuklarına karşı tutumlarını yeniden gözden geçirip, olumsuz tutumlarını değiştirme çabalarını da arttırmaktadır.

Kaya (1994) 3-6 yaş çocuklarının geçirdikleri bazı bedensel ve psiko-sosyal gelişim aşamaları ve ihtiyaçları hakkında annelere bilgi vererek onlarda istenmeyen davranışların azalmasına yardımcı olmak amacıyla bir çalışma yapmıştır. Çalışma sonunda annelerin istenmedik tutum düzeylerinde istendik yönde bir fark meydana gelmiş; fakat bu fark anlamlı bulunmadığı için daha uzun süreli eğitimlere ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir.

Savran ve Kuşın (1995), çalışmalarında çocuk yetiştirme konusunda özel eğitimden geçen anne-babaların demokratik davranma özellikleri artarken, aşırı koruyucu ve baskıya dayalı eğitim özelliklerinin düştüğü ortaya çıkmıştır.

Son yıllarda yapılan çalışmalar da, ülkemizde anne-babanın çocuğa karşı tutumlarının sosyo-ekonomik düzeye ve eğitim düzeyine göre farklılaştığını göstermektedir. Fakat bu farklılığın daha önceki yıllara oranla azaldığı da araştırmacılar tarafından vurgulanmaktadır.

Özyürek'in (2004) gerçekleştirdiği çalışmada, anne babaların çocuklarına karşı tutumlarının, yaşanılan bölgenin kırsal bölge veya kent olmasına göre anlamlı farklılıklar gösterdiği belirlenmiştir. Kırsal bölgedeki anne ve babaların kentsel bölgedeki anne ve babalara göre daha koruyucu ve daha katı/sert disiplin tutumlarını benimsedikleri saptanmıştır. Ayrıca kentte yaşayan anne babaların kırsaldaki anne babalara göre daha demokratik tutuma sahip oldukları görülmüştür. Ayrıca, anne babaların eğitim düzeyi yükseldikçe çocuklarına karşı demokratik tutumlarının arttığı, aşırı koruyuculuk ve katı/sert disiplin tutumlarının azaldığı belirlenmiştir.

Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel M¼d¼rl¼ğ¼n¼n 2006 yılında yaptığı araştırmada, ailelerin ceza verme eğilimlerinin azaldığı ve ceza şekillerinin biraz daha yumuşadığı g¼zlenmektedir. Araştırma sonucuna g¼re, 3-17 yaş grubunda çocuğu olan babaların % 13,2 oranında sıklıkla ve % 46,2 oranında bazen çocuklarını azarladıkları; annelerin ise % 21,8 oranında sıklıkla ve % 48,6 oranında bazen çocuklarını azarladıkları saptanmıştır.

Y¼r¼kođlu, (1992) bir toplumun yaşam biçiminin, o toplumdaki çocuk yetiştirme anlayışını ve y¼ntemlerini belirlediğini ifade etmiştir. Bu durumda çocuğun aile içindeki değerinin, toplumun yaşam biçiminden etkilendiği s¼ylenebilir.

¼lkemizde genel olarak çekirdek ailenin yaygınlığına karşın, geniş aileyi yeğleyen yaygın bir sosyal değer vardır. B¼yle bir geleneksellik içinde yetişen çocuk sadece bir aile içinde değil, akrabalık, hısımlık, komşuluk sistemi içinde b¼y¼mektedir. Karşılıklı sorumluluklar oldukça geniş bir sosyal çevreye yayılmıştır. Bu da çocuktan beklentilerin kişisel gereklerden çok, toplumsal gereklilik kazanan bir değer h¼line gelmesine, ocuk-ana-baba ve ocuk-evre ilişkilerinin normalleşmesine yol açmaktadır (Uluğtekin, 1977).

Geleneksel T¼rk toplumunda çocuksuz ev d¼ř¼n¼lemezdi. Evlilik, ocuk ocuk sahibi olmakla eş tutulmaktaydı (Y¼r¼kođlu, 1992). Kağıtçıbaşı'na (1985) g¼re ana-baba tarafından çocuğa atfedilen değer ve çocuktan beklentiler ailenin işlerlik t¼r¼n¼ yansıtır. ř¼yle ki; çocuğa faydacı değerler atfedilen aile sisteminde çocuğun aileye gerçek (nesnel) katkısı y¼ksek d¼zeydedir. Bu katkı, hem çocukken aile ekonomisine yardım şeklinde, hem de ileride ana-babaya yaşlılık g¼vencesi sağlamak şeklinde belirir. Bu bağımlı ilişkiler ¼r¼nt¼s¼ d¼nyanın birçok ¼lkesinde yaygındır ve ¼zellikle modern ekonomik yapının oluşmadığı, geleneksel yapının s¼regeldiđi kesimlerde g¼r¼ld¼đ¼ gibi ¼lkemizde de g¼r¼lmektedir. Bu yapı içinde çoğunlukla çekirdek konumdaki aile, daha geniş aileye işlevsel bağlarla bağlıdır ve "işlevsel geniş aile" g¼r¼n¼m¼ndedir (Kağıtçıbaşı, 1985).

2006 yılında Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel M¼d¼rl¼ğ¼'n¼n yaptığı araştırmanın sonuçları da Kağıtçıbaşı'nın saptamalarıyla paraleldir. Araştırma sonucuna g¼re erkeklerin % 89,3'¼, kadınların da % 87,4'¼ çocukların yaşlılıklarında anne-babalarına bakması gerektiğini d¼ř¼nmektedirler.

B¼yle bir bağlamda çocuğun bağımsızlığı işlevsel değildir. Hatta bağımsız bir kişilik gelişimi, aile gereksinmelerinden çok kişinin kendi gereksinmelerine ¼ncelik tanyabileceğinden, aile için bir tehlike sayılabilir (Kağıtçıbaşı, 1984). Ana-babaya saygılı ve bağımlı b¼y¼yen ocuk ise aileyi terk etmeyecek, onlardan ayrı bir hanede yaşasa bile duygusal ve maddi katkısını ana-babasından esirgemeyecektir. (Kağıtçıbaşı, 1985).

Kağıtçıbaşı (1982), "cinsiyet rolleri, çocuğun değeri ve verimlilik" konulu T¼rkiye ¼rneklemi üzerine yaptığı bir çalışmada, çocuğa verilen değerin, sosyo-ekonomik fakt¼rler nedeniyle kişilerin algı ve değerlerini etkilediğini ve bu

durumun aile içi ilişkilere de yansıdığını belirtmiştir. Çocuğa verilen değer, sosyo-ekonomik gelişim ve eğitimle birlikte, ekonomik niteliğini yitirmektedir. Buna göre çocuk sayısının azlığı ya da çokluğu, çocuğa verilen ekonomik değere bağlı olmaktadır. Çocuk ekonomik olarak değerli algılandığından, aileler daha çok erkek çocuk tercih etmektedirler. Kağıtçıbaşı, bunun nedenini özellikle kadınlar için, geleceğin ekonomik rahatlığını sağlayacak unsurun erkek çocuk olarak görülmesine bağlamaktadır.

Ülkemizde 1991 yılında yapılan bir çalışmada da aile içi ilişkilerde cinsiyete ilişkin farklılıklar dikkat çekmektedir. Bu çalışmada Türk gençlerinde anneye olan ilişkinin önemi vurgulanmış ve annelerin her iki cinsle de ilişkilerinin yüksek olduğu belirtilirken, babaların erkek çocuklarıyla kız çocuklarına göre daha yakın ilişki kurdukları görülmüştür (Recepov, 2000).

Ayrıca, Oskay 1981 yılında yaptığı çalışmada değer yargıları yönünden ana-baba, ergen çatışması konulu araştırmasında değişen ve gelişen toplumsal yapıya karşı ana-babaların direndiğini ve bunun da çocukların kişilik gelişimini olumsuz yönde etkilediğini vurgulamaktadır.

Fakat günümüzde, ailenin çocuğa verdiği değer çağdaş yaklaşımlardan olumlu etkilenmeye başlamıştır. 1980'li yıllarda aile çocuğun sadece görünüşte ve ahlaki eğitimini sağlayan, öncelikle ekonomik bir birim olarak değil, daha çok çocuğun bireysel mutluluğundan sorumlu olan psikolojik bir birim olarak görülmekteyken (Kurdek, 1982; Akt.: Oskay, 1986), günümüzde çocuğa bir birey olarak değer verip, onun tüm gelişim alanlarını destekleyen ve ona rehberlik eden birim olarak görülmeye başlamıştır.

Öner ve Yılmaz'ın (2001) gerçekleştirdiği çalışma bu gerçeğe dikkat çekmiştir. Türkiye'de çocuk eğitime yönelik ortak temsiller, ya da inanışlar bulunup bulunmadığını incelemeyi amaçlayan bu araştırmanın sonunda, ebeveynler tarafından çocuk eğitime ve kişilik oluşumuna giderek artan bir önem verildiği görülmüştür. Batı kültürleri ile özleştirilen demokratik ebeveynlik değerlerinin benimsenmekte olduğu gözlemlenmiştir. Ancak bu çalışmada yalnızca ortak tutum, bilgi ve inanışların incelendiği; ebeveynlerin pratikte nasıl davrandıklarının ise değerlendirilmediği göz ardı edilmemelidir.

Yavuz (2004) tarafından yapılan son otuz yıl içinde Türkiye'de aile ve hanehalkı tiplerinde meydana gelen değişimi incelemeye yönelik araştırma sonunda, geleneksel 'geniş (büyük) aile' yapısından 'çekirdek (küçük) aile' yapısına doğru dönüşüm süreci, bölgesel farklılıklar içermekle birlikte, devam ettiği gözlenmiştir. Tek kişilik hane halklarının ve 'Koca ve eş'den oluşan ailelerin oranı çarpıcı bir şekilde artarken, tüm 'geniş aile' tipleri oransal olarak azalmıştır. Yalnız yaşayanlar günümüzde çoğunlukla yaşlı ve kadın nüfus kesmi tarafından oluşturulmaktadır. Bununla birlikte, gelecekte genç ve yaşlıların artan 'ayrı yaşama eğilimi' etkisiyle yaygınlaşacakları beklenebilir. Çalışma, aynı zamanda aile ve hane halkı tiplerinin dağılımlarında, sosyoekonomik ve demografik koşullara bağlı önemli bölgesel farklılıkların altını çizmektedir.

Ayrıca bu farklılık Kağıtçıbaşı'nın (1985) belirttiği ülkemizde geniş aileye olan bağlılığın giderek kırılmaya başladığının bir göstergesi olabilir.

Eskiden özellikle geleneksel kesimde aile içinde çocuklar başıboş bırakılırken (Yörükoğlu, 1992) günümüzde çocuğa verilen değer artmasıyla ailenin bir bireyi olarak ona verilen sorumluluklar da artmıştır. Böylece çocukların da kendilerini ailede önemli bir birey olarak görmeye başladıkları ve bunun çocuğun gelişimini olumlu şekilde etkilediği söylenebilir. Şafak ve Diğerlerinin (2006) yaptığı araştırmada çocukların evle ilgili sosyal, ekonomik ve fiziksel faaliyetlere harcadıkları zaman çocukların cinsiyeti ve annenin çalışma durumu açısından incelenmiştir. Araştırma sonucunda, erkek çocukların “bahçe bakımı”, “taksit-fatura ödeme”, “sinema-tiyatro bileti alma” faaliyetlerine kız çocuklardan daha çok zaman kız çocukların ise “aile içi eğlence faaliyetleri düzenleme” faaliyetine erkek çocuklardan daha çok zaman harcadığı, çalışmayan annelerin çocuklarının “taksit-fatura ödeme” faaliyetine çalışan annelerin çocuklarından daha fazla zaman, çalışan annelerin çocuklarının ise “evcil hayvan bakımı” faaliyetine çalışmayan annelerin çocuklarından daha fazla zaman harcadığı belirlenmiştir.

Gültekin'in (2006) gerçekleştirdiği araştırmada, 0-6 yaş döneminde çocuğu olan çalışan ve çalışmayan kadınların ailelerinde evle ilgili faaliyetlere ilişkin plan yapma durumlarını, faaliyetlerin ailede kim tarafından, ne sıklıkla ve ne zaman yapıldığını, kadınların evle ilgili faaliyetlerin gerektiği gibi yapılıp yapılmadığı konusunda düşüncelerindeki benzerlik ve farklılıkları saptamak amaçlanmıştır. Elde edilen bulgulara göre, evle ilgili faaliyetlere ilişkin olarak çalışan kadınların oranı çalışmayan kadınlardan yüksektir. Evin temizlik ve bakımı ile ilgili belirtilen faaliyetlerin tümünde çalışmayan kadınların ailelerinde genellikle “kadın”, çalışan kadınların ailelerinde ise kadın ve erkek tarafından “birlikte” yapılma oranı yüksektir. Çocukla oyun oynanması faaliyetinin çalışan kadınların ailelerinde (% 92, 1) genellikle “her gün” yapılma oranı çalışmayan kadınların ailelerinden (%63, 9) yüksektir. Kadınlar arasında evle ilgili faaliyetlerin gerektiği gibi yapıldığını düşünenlerin oranı yüksektir.

SONUÇ

Aile, kişilerin ilk eğitimlerini aldıkları, toplumun temelini ve sürekliliğini sağlayan önemli bir sosyal kurumdur. Bu kurum içerisinde oluşan olumlu ya da olumsuz yöndeki iletişim şekilleri aile bireylerinin aile dışındaki hayatlarını da etkileyebilmektedir (Yağbasan ve İmik, 2006: 1). Çağımız dünyasında, kentleşmenin, sosyoekonomik değişimin ve sorunların hızla arttığı, giderek kalabalıklaşan kentlerde, bilgisayar çağının getirdiği sorunlar ve karmaşıklıklar (Karadayı, 1997) aile içindeki ilişkileri de etkilemektedir. Bu durumda ailenin çocuğa karşı sorumlulukları ve tutumları, çocuğun gelecekte toplumsal hayatta karşılaşılabileceği olumsuz koşullar ve tehlikelerden korunabilmesi ve sorunların çözümünde etkin rol oynayabilmesi açısından oldukça önemlidir.

Ülkemizde yapılan çalışmalar, geçmişten günümüze aile-çocuk ilişkilerindeki değişimlerin anlaşılmasına yardımcı olmaktadır. Geçmişle karşılaştırıldığında, anne-babanın çocukla kurduğu iletişimde daha bilinçlenmeye başladığı ve çocuğa karşı daha olumlu tutumlar sergilemeye çalıştığı gözlenmektedir. Bununla birlikte, anne-baba tarafından çocuğa hâlâ faydacı bir değer yüklediği görülürken; sosyo-ekonomik düzey ve eğitim düzeyinin artmasıyla çocuk eğitimine ve kişilik oluşumuna giderek artan bir önem verildiği böylece çocuğun değerinin yükseldiği gözlenmektedir. Fakat bu çalışmalara bakıldığında, bazı araştırma sonuçlarının birbiriyle benzerlik göstermediği ve Türkiye genelinde yeterli araştırmanın yapılmadığı görülmektedir. Bu yüzden, daha önceki yıllarda yapılan çalışmaların genişleterek günümüz toplumunun durumu yeniden değerlendirilmelidir. Bu çalışmada incelenen araştırmalarda elde edilen bulguların tüm ülkedeki aile yapısına ve aile-çocuk ilişkisine genellenemeyeceği bilinmekle beraber; tümünün ortak yönünün aile-çocuk ilişkilerinin önemini vurguladığı görülmektedir.

Bu yüzden, araştırmacılar tarafından, ülkemizde aile-çocuk iletişiminin, ailenin çocuğa karşı tutumlarının ve çocuğa verdiği değer belirlenmesi ve aile-çocuk ilişkilerin nasıl geliştirilebileceğine ilişkin kapsamlı çalışmaların yapılması gerekmektedir. Böylece, daha sağlıklı nesiller topluma kazandırılacak ve toplumumuz değişen dünyada gelişmiş bir ülke olarak yerini alabilecektir.

KAYNAKÇA

Aile Yapısı Araştırması, (2006), Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü: Ankara.

Akyol, A. K., (2005), “Erken Çocukluk Döneminde Empati Gelişimi”, **Çocuk Çocuk Dergisi**, Sayı: 51, Kök Yayıncılık, Ankara.

Bilir, Ş. ve Diğerleri, (1991), “Türkiye’nin 16 İlinde 4-12 Yaşlar Arasındaki 50.473 Çocuğa Fiziksel Ceza Verme Sıklığı ve Buna İlişkin Problem Durumlarının İncelenmesi”, **Aile ve Toplum Dergisi**, Sayı: 1, Cilt: 1.

Cerit, T., (2007), **Ergenlerin Aile İlişkilerini Algulamalarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Çakıcı, S., (2006), **Alt ve Üst Sosyoekonomik Düzeydeki Ailelerin Aile İşlevlerinin, Anne-Çocuk İlişkilerinin ve Aile İşlevlerinin Anne-Çocuk İlişkilerine Etkisinin İncelenmesi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Çopur, Z. ve Diğerleri, (2007), “Annelerin 12 Yaş Üzeri Çocuklarıyla İlişkilerinde Yaşadıkları Çatışmaların İncelenmesi”, **Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar E-Dergisi**.

Genez-Muluk, E., (2004). **Alt ve Üst Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Ailelerin Aile Yapıları ve Anne-Çocuk İlişkisinin İncelenmesi**,

Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Gültekin, A., (2006), **0-6 Yas Döneminde Çocuğu Olan Çalışan ve Çalışmayan Kadınların Evle İlgili Faaliyetleri Yürütme Biçimlerinin İncelenmesi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü: Ankara.

Güneysu, S., (1982), **Ana-Babaların Çocuklarına Karşı Tutumları ve Çocuktaki Davranış Problemleri**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara.

Güngörmüş, O., (2001), “Baba-Çocuk İlişkisi”, **Ana-Baba Okulu**, (Ed. Haluk Yavuzer), Remzi Kitabevi: İstanbul.

Gürler, A., (2005), **Çocuğun Suça Yönelmesinde Aile Faktörünün Ve Akran Gruplarının Rollerinin İncelenmesi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Isparta.

Haktanır G. ve Diğerleri, (1999), “Türkiye’de Anne-Baba Tutumu Araştırmalarına Genel Bakış”, **2. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi**, Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları: Ankara.

Hortacsu, N. ve Diğerleri, (1991), “Factors Affecting Relationships of Turkish Adolescents With Parents and Same-Sex Friends”, **Journal of Social Psychology**, 131.

Kağıtçıbaşı, Ç., (1982).” The Changing Value of Children in Turkey”, Honolulu, Hawaii: East-West Center, Publ. No. 60-E.

----, (1984), “Aile-İçi Etkileşim ve İlişkiler: Bir Aile Değişme Modeli Önerisi”, **Türkiye’de Ailenin Değişimi**, Ankara.

----, (1985), “Aile ve Kültürel Psikoloji”, **III. Uluslararası Psikoloji Kongresi**, İstanbul.

----, (1989), “Aile-İçi Etkileşim ve Çocuk Gelişimi”, **Türkiye’de Çocuğun Durumu**, Ankara.

----, (1996). **İnsan Aile Kültür**, Remzi Kitabevi: İstanbul.

Kağıtçıbaşı, Ç. ve Diğerleri, (2001), “Long-Term Early Intervention: Turkish Low-Income Mothers and Children”, **Applied Developmental Psychology**, 22.

Karadayı, F., (1997), “Aile ile İlişkilerde Bağımlılık, Bağımsızlık, Özerklik Kavramlarının İncelenmesi ve Toplumsal Bağlamdaki Yeri Ön Çalışması”, **Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Sayı: 2.

Kaya, Ö., (1994), **Annelere Verilen Eğitimin Çocuklarına Karşı İstenmedik Tutumlarına Etkisi**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara.

Körükçü, S. Ö. ve Aral N., (2005), “Altı Yaş Grubundaki Çocukların Annelerinin Empatik Becerilerinin İncelenmesi”, **XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi**, 2005.

Kulaksızoğlu, A., (1989), “Ergen-Aile Çatışmaları ile Annenin Tutumları Arasındaki İlişki ve Ergenin Problemleri”, **Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi**.

Mızrakçı, Ş., (1994), **Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumlarına Etki Eden Faktörler: Demografik Özellikleri, Kendi Yetiştiriliş Tarzları, Çocuk Gelişimine İlişkin Bilgi Düzeyleri ve Çocuğun Mizacına İlişkin Algıları**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: İzmir.

Oğuz, V., (2006), “Altı Yaş Grubundaki Çocukların Bakış Açısı Alma Becerileri ile Anne Babaların Empatik Becerilerinin İncelenmesi”, **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Oskay, G., (1981), Değer Yargıları Yönünden Ana-Baba Ergen Çatışması. **Yayınlanmamış Doktora Tezi**. Hacettepe Üniversitesi. Ankara

----, (1986), “Ana-Baba Ergen İlişkilerini Geliştirici Öneriler”. **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Sayı: 1.

Öner, B. ve Yılmaz, S., (2001), “Anne ve Baba Gözüyle “Çocuk Eğitimi “Bir Sosyal Temsil Ön Çalışması”. **Kriz Dergisi** 9 (1).

Önür, N., (1991), “Sembolik Etkileşimci Bir Perspektifle Aile İçi İletişim İlişkilerinin Çözümlemesi” **T.C. Aile Araştırma Kurumu, Aile Yazıları III. Birey, Kişilik ve Toplum** (Der.; Dikeçligil, B.-Çiğdem, A.) Ankara.

Özdemir, A., (1991), **A Study on The Effectiveness of Mother Training on Mothers**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Özgüven, İ. E., (2001), **Ailede İletişim ve Yaşam**. PDREM Yayınları: Ankara.

Öztürk, S., (2006), **Aile İçi İletişimin Ergenin Duygusal Sağlığına Etkisi (Keçiören İlçesi Örneği)**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Özyürek, A., (2004), **Kırsal Bölge ve Şehir Merkezinde Yaşayan 5-6 Yaş Grubu Çocuğa Sahip Anne-Babaların Çocuk Yetiştirme Tutumlarının İncelenmesi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Ankara.

Recepov, R., (2000), **Algılanan Ana-Baba Davranışları (Kültürler Arası Bir Karşılaştırma)**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi.

Sayın, Ö., (1987), “Aile İçi İlişkilerin Toplum ve Birey Boyutunda Çözümlemesi”, **Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Dergisi**, Sayı: 1.

Sümer, N. ve Güngör, D., (1999), “Çocuk Yetiştirme Stillerinin Bağlanma Stilleri, Benlik Değerlendirmeleri ve Yakın İlişkiler Üzerindeki Etkisi”, **Türk Psikoloji Dergisi**, 14 (44).

Şafak, S. ve Diğerleri, (2006), “Çocukların Evle İlgili Faaliyetlere Harcadıkları Zamanın İncelenmesi”, **Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar E-Dergisi**.

Savran, C. ve Kuşin, İ., (1995).” Ana-Babalar ile Onların Ana-Babaları Arasındaki Çocuk Yetiştirmeye Yönelik Tutum İlişkileri”, **10.YA-PA Okul Öncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri**, YA-PA Yayınları: İstanbul.

Şendoğdu, M. C., (2000), **Anaokuluna Devam Eden 5-6 Yaş Çocuklarının Anne-Babalarını Algılamaları ile Anne Babaların Kendi Tutumlarını Algılamaları Arasındaki İlişki**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara.

Tezel Şahin, F., (1998), **Destekleyici Eğitim Programlarının 5-6 Yaş Grubunda Çocuğu Olan Babalar Üzerindeki Etkilerinin İncelenmesi**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi: Ankara.

Uluğtekin, S., (1977), **Çocuk Yetiştirme Yöntemleri Açısından Ana-Baba Çocuk İlişkileri, Ana-Baba Davranışlarıyla Çocuğun Saldırganlık ve Bağımlılık Eğilimi Arasındaki İlişkilerin Araştırılması**, Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi.

Ulusavaş, M., (1990), “Aile, Ana-Baba ve Çocuk Yönünden Türkiye’de Durum”, **Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, V (1).

Üstün, E., (1989), **Okulöncesi Eğitimi Alan 5-6 Yaş ve İlkokula Devam Eden 7-8, 9-10, 11 Yaş Grubu Çocukların Anne-Babalarının Otoritesini Algılama Farklarının Karşılaştırılması**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, ???.

Yağbasan, M. ve İmik, N., (2006), “Öğretmenlerin Aile İçi İletişimi (Malatya İli Örneği)”, **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt: 16, Sayı: 2.

Yavuz, S., (2004), “Changing Household And Family Compositions in Turkey: A Demographic Evaluation for 1968-1998 Period”, **Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar E-Dergisi**.

Yörükoğlu, A., (1992), **Değişen Toplumda Aile ve Çocuk**, Özgür Yayın Dağıtım: İstanbul.

